

מגיד דבריו לעקב – פרשת חוקת

מצות פרה אדומה / קיום מצוות של 'חוק' / להיות עבד ה' / עיקר הרדיפה כנגד תורה שבעל פה / חינוך הילדים לתורה / מצות ציצית / עסק תורה שבעל פה / כל דעבד רחמנא לטב עבד' / כפיות טובה / מידת הנרגנות

פרשת 'פרה אדומה'

בעזרת ה' יתברך, נראה היום להתבונן קצת בכמה עניינים בפרשת השבוע, פרשת חוקת. בתחילת הפרשה אנחנו לומדים את הצווי של מצות פרשת 'פרה אדומה', 'ידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' לאמר, דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול' (במדבר יט א-ב).

אומות העולם מקנטרים את ישראל על מצות 'פרה אדומה'

ורש"י מביא בשם רבותינו (ע' יומא טז:) לבאר לשון התורה 'זאת חוקת התורה', מה הדגש שיש כאן בפסוק שהכתוב משמיענו על 'חוק'?' **"לפי שהשטן ואומות העולם מוניין"** לשון 'אונאה', לשון 'צער', **"את ישראל"**, מצערים את ישראל, 'והאכלתי את מוניין את בשרם' (ישעיה מט כו), דהיינו שלעתיד לבוא אלה שציערו את ישראל הקב"ה יתן לנו לאכול את בשרם, כלומר שאנחנו נהרוג אותם, גם זה לשון 'אונאה' ו'צער' (רש"י שם), אומות העולם מצערים את ישראל בקינטור ובשאלה, **"לומר, מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה?"**, מצות פרה אדומה, מה הביאור בה, מה טעם יש בה? **"לפיכך כתב בה חזק" פירוש "גזירה היא מלפני, ואין לך רשות להרהר אחריה"**, זה 'חוק'.

מצות שכליות - שיש להם טעם שכלי

כי כידוע בתורה יש מצות שנוכל למצוא להן טעם, ויש מצות שהם בגדר 'חוק', יש מצות שיש להם טעם שכלי, כגון מה שהתורה אסרה לגזול, 'לא תגזול' (ויקרא יט יג), אדם יכול למצוא בזה טעם שכלי למה התורה אסרה לגזול, כי מי התיר לך להתפרנס מיגיע כפיו של החבר שלך, הוא טורח עמל ויגע ואתה תגזול אותו? ! הוא הדין מצות 'כיבוד אב ואם' אדם יכול למצוא בזה טעם שכלי, שהרי הורי דאגו לי כל ימי חיותי קטן, האכילו וטרחו ועמלו, ודאי אני חייב להכיר להם טובה, אסור להיות 'כפוי טובה' (וכמו שנראה בהמשך השיעור בהרחבה יותר), וכך גם האיסור של 'לא תרצח' יש בזה טעם שכלי פשוט, כי זה הורס ומשחית את כל הבריאה כולה.

מצות שהם בגדר 'חוק'

אבל יש מצוות שהם בגדר 'חוק', וכמו שמפרש רש"י (בראשית כו ה, שמות טו כו, ויקרא יח ה, יט יט, וקהלת ב ג, וברכות יג:) והרמב"ן (ויקרא יט יט, ודברים ד ד), 'חוק' זה המצווה שנצטוונו בה ולנו לא נתגלה הטעם, אנחנו לא יודעים מה הטעם. אבל אנחנו יודעים שאם הקב"ה ציוה אותנו, אנחנו עושים מה שהוא ציווה. כמו איסור 'שעטנד' ו'כלאים'. אין בזה טעם. למה אסור ללבוש שעטנד? מה הטעם בזה, 'ילבש צמר ופשתים יחדיו, מה הבעיה והחסרון בזה? מה רע בזה? זה 'חוק'. הקב"ה יודע את הטעם, אבל לנו הוא אמר את המצוות ולא גילה לנו את הטעם (ע' יומא טז:).

מצות 'פרה אדומה' ודיניה

וכך גם כאן בפרשה שלנו לגבי מצות 'פרה אדומה', אין בזה טעם, לוחקים פרה אדומה בדוקא, וצריכה להיות כולה באדמימות, אפילו 'גלגל העין' צריך להיות אדום, יש אומרים גם ה'קרינים' שלה צריכות להיות אדומות (ע' תפארת ישראל פרה פ"ב מ"ב), ואם כולה אדומה אבל יש בה שתי שערות שחורות היא כבר פסולה. כל פרט וכל דין במצוה הזו הוא לא מובן, למה דוקא אדומה, ולמה שתי שערות כבר פוסלות, וגם ההלכה שמי שמתעסק ב'פרה אדומה' נעשה טמא, צריך לטבול במקוה באותו יום. 'עולם הפוך', מטהר את הטמאים ומטמא את הטהורים. מי יכול להגיד ביאור במצוה הזו? כל הפרשה הזו סתומה וחתומה.

במצוות של 'חוק' נראה בעליל שהאדם 'עבד' לבוראו

ועם כל זה כלל ישראל עושה אותה בהידור ובחביבות, כולם רוצים להיטהר במי פרה אדומה. והדבר הזה מפריע ביותר ל'אומות העולם', כיון שכאשר האדם מקיים את המצוות שאין להם טעם, 'חוקים', הרי שהוא מראה קבל עם ועדה, ב'פרהסיא' ו'בפומבי', מוכיח בעליל שהוא **עבד** לבוראו. כי אין לזה טעם, ואף על פי כן הוא עושה מה שהקב"ה מצווה אותו. כאן רואים את ה'עבדות' האמיתית של האדם לבוראו, זה 'עבד נאמן'.

התכלית להיות עבד ה'

וזה התכלית המובקש מכל אחד ואחד מאיתנו. להיות 'עבד נאמן' לבוראו. 'עבד' זה התואר הנשגב ביותר, מי שזכה לתואר הזה של 'עבדות' הרי שזכה בכל. כבר הקדמונים אמרו שראינו אצל משה רבינו ע"ה 'בחיר היצירה האנושית' כמו שהתורה מעידה 'לא קם כמשה' (דברים לד י), והתואר הגדול שהכתוב מכתיר אותו הוא **'עבד ה'**, וכמו שנאמר 'ויהי אחרי מות משה עבד ה' (יהושע א א), זה התואר הגדול ביותר. וכך גם בתפלה בשבת אנחנו אומרים 'עבד נאמן קראת לו'. כי זה הדרגה הגבוהה ביותר. 'עבד' פירושו שכל כולו משועבד לאדונו. הוא 'טפל' ו'בטל' ביחס לאדון שלו. אין לו משלו כלום. 'מה שקנה עבד קנה רבו' (קידושין כג:), 'יד עבד כיד רבו' (בבא מציעא צו ס"א). אין לו 'לעבד' מציאות עצמית. כל מה שאומר לו ה'אדון' הוא עושה. וממילא נמצא שזה התואר הגדול ביותר למי שעובד את ה' כ'עבד' לבוראו, שהוא עושה כל מה הקב"ה מצווה עליו (וע' רד"ק יהושע שם). וזה ניכר במיוחד במצוות שאין בהם טעם אלא 'חוק', ומי שמקיים את החוקים, ולא מחפש טעמים בשביל לקיים את הצווי של הבורא, הרי זה מראה שהוא 'עבד'. ציוו אותי, אני עושה. לא חוקר ולא דורש. כך הקב"ה רוצה, 'גזירה גזרתי אין לך רשות לעבור על גזירתי' (במדבר רבה פר' יט סי' א וסי' ח).

ביטוי ה'עבדות'

והתכלית הזו לקיים המצוות כ'עבד', הביטוי שלה במיוחד זה במצות של 'חוק', וזה מה שמפריע לשטן ולאומות העולם יותר מכל דבר אחר - הרי כל 'מצוה' שעושים זה מפריע להם, אבל מצות של 'חוק' שאין בהם לא 'סברא' ולא 'טעם', ואף על פי כן בני ישראל נזהרים בזה, הרי זה מפריע לאומות העולם יותר מן הכל. ועל זה הם מאנים ומקנטרים את ישראל. כי כאן רואים את הענין של ה'עבדות', במצוה הזו של 'פרה אדומה' בולט יותר מכל מצוה אחרת.

עשיית צווי הבורא בלי לשאול ולהרהר - נסיון העקידה

אבל זה הגדלות וזה העבודה לעשות את צווי הבורא בלי לשאול שאלות. ואבותינו ורבותינו גדולי ישראל עד דור אחרון, מאבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב ע"ה, ועד דורות האחרונים, בכל דבר דבר שנצטוו עשו אותו בלי לחקור ובלי להרהר. מי לנו גדול מאברהם אבינו ע"ה, 'אחד היה אברהם' (יחזקאל לג כד), שהתנסה ועמד בכל העשר נסיונות, נסיונות קשים מאד, אנחנו קוראים את הפרשה ב'קריאה בעלמא', אבל מי שיתבונן בגודל הנסיון, אין לתאר ואין לשער [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ב (פרשת חיי שרה תשע"ט עמוד כ) שהאריך לבאר גודל הנסיון של 'עקידת יצחק'. ע"ש]. ואברהם אבינו עשה את זה ב'הידור' הכי גדול שיכול להיות, וכמו שהפייט, רבינו אפרים מרגנשבורג ז"ל, פייט בפיוטו ("אם אפס רובע הקן") - ואנחנו אומרים את זה בתפלה ב'סליחות' ביום 'ראש השנה' - "במצוותיך שניהם נזהרים, ואחרריך לא מהרהרים, חשו מאד נמהרים", אפילו ב'הרהר' לא שאלו אברהם ויצחק על צווי השי"ת (וע' בדברי רבינו שליט"א בס' ברית יצחק סי' יא). זה 'עבד'. ציוו אותי, בין אם אני מבין ובין אם אני לא מבין, אני עושה בדיוק כאשר ציווני. ולזה צריכים כולנו לשאוף.

'עבד' אין לו שיקולים של 'רווח' אלא עושה צווי ה'אדון'

כי 'עבד' לא עושה 'חשבונות' של שיקולים של 'רווחים' לעצמו. הוא עושה כל מה שהאדון מצווה אותו. לא עושים 'חשבונות' ו'חוקרים חקירות' אם יש טעם במצוה או לא, אם יש במצוה הזו 'ריווח', או אם אין בזה 'ריווח'. האם המצוה הזו היא בכלל המצוות ש'אוכלים מפירותיהם בעולם הזה' (ריש פאה), או לא.. אם יש 'פירות' בעולם הזה, הוא עושה את המצוה,

להבין טעם בדבר¹. אבל 'חוק' לא התקבל בדעתם. וזו הייתה המגמה שלהם להעבירם מחוקי רצונך. לא רק מ'מצותיך'.

ובאמת על המצוות של 'חוק' יצא תחילה הקצף של היוונים, מצוות 'שבת', 'מילה', ו'ראש חודש', שגזרו לבטל ענין המועדות מכלל ישראל. ובעל הטורים (בראשית כו כב) מוסיף בשם מדרש רבותינו (מדרש לחנוכה): מקוה. הם גזרו לבטל את המקוה, שנשות ישראל לא יטבלו במקוה. שלא תהיה טהרה בכלל ישראל. וגזרו דוקא על המצוות הללו, כי בארבעת המצוות הללו, שבת² מילה³ ראש חודש⁴ ומקוה⁵, מתבטא 'חוק' של כלל ישראל, שכלל ישראל כפופים לחוקים של תורתנו הקדושה, לרצונו של הבורא ית"ש. במצוות של 'חוק' בולט וניכר הדבר שעם ישראל משועבד לבורא יתברך. הוא לא חוקר חקירות, אלא מה שהקב"ה מצווה אותו - הוא עושה. בלי להוסיף ובלי לגרוע⁶. וזה עיקר המצוה⁷. 'חוק' זה ציווי של הבורא: תקיים בלי תוספת ובלי מגרעת. תקיים מה שנצטווית. וזה מה שהפריע ליוונים, הרי אין לזה הבנה, לכן גזרו לבטל את זה. (וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בס' חוקי רצונך שהארץ בזה). וכך היה בכל הדורות כולם. על המצוות הללו הם מצערים את ישראל.

זאת חוקת התורה - דא גזירת אורייתא

והתרגום אונקלוס ע"ה כאן על הפסוק 'זאת חוקת התורה' מתרגם "דא גזירת אורייתא", וכבר הזכרנו מה שארע בשבוע הזה בפרשה הזו לפני כשבוע מאות מאות שנה בזמן רבותינו בעלי התוספות בצרפת, בשנת ה' אלפים ס', שהייתה גזירה על התורה שבעל פה. ושרפו עשרות קרונות מלאים בספרי הקודש, בספרי 'תורה שבעל פה', גמרות ומשניות. ובספר שבולי הלקט (ס"ס רסג) כתוב על אחד החכמים מאותו הדור, מגדולי בעלי התוספות בצרפת, עשה 'שאלת חלום' לשאול מן השמים מפני מה נגזרה הגזירה הנוראה על שריפת 'עשרות קרונות' של 'תורה שבעל פה'. (זה לא כמו היום שמדפיסים ברגע אחד אלפי ספרים. בזמנם כל ספר היו כותבים אותו בכתובת יד. ובשביל שיהיה לאדם 'תלמוד' אחד, היה צריך סופר שישב אצלו תקופה ארוכה מאד להעתיק את כל הש"ס, מסכת אחר מסכת. וברגע אחד נשרפו עשרות קרונות מלאים, זה אסון שאין כדוגמתו). והשיבו והודיעו לו מן השמים: 'דא גזירה אורייתא'. אל תשאל שאלות. 'זאת חוקת התורה'. זו גזירה. ואנחנו לא שואלים ולא מהרהרים אחרי הצווי ואחרי הגזירות של הבורא יתברך (וע' מגן אברהם ס"ס תקפ).

יש לנו מצוה בתורה שאסור להוסיף 'בל תוסיף' (דברים ד ב). וכבר עמדו המפרשים על זה, מה רע ב'תוספת' ? אם אדם אוהב את הבורא יתברך ורוצה לשבת ב'סוכות' לא רק 'שבעת ימים' (ויקרא כג מה), אלא הוא רוצה לשבת 'חודשיים'. מה רע בזה, מה עוול יש בזה ? 'מצוה' הוא מוכן לאכול לא רק שבוע אחד (שמות יב טו), אלא הוא יאכל חודש. הוא אוהב את המצוות, רוצה לקיים הרבה מצוות. מי שעובר ועושה את זה מקבל 'מלקות'. כך אומרת הגמרא (ר"ה כח): מי שישן בשמיני בסוכה מלקים אותו. (לוקחים אותו לבית דין ונותנים לו מלקות). ומדוע ? הרי הוא אוהב את הסוכה, אומר: 'אני אוהב את הסוכה לא יכול להפריד ממנה, אני רוצה לצאת אבל אני נעצר.. לא יכול..'. 'בל תוסיף'.

משלו הנפלא של המגיד מדובנא ע"ה

אומרים בשם המגיד מדובנא ע"ה לבאר את זה במשל נפלא, משל מפורסם (כולם מכירים את זה, אני חוזר על זה בקצרה), על אותו אחד שעבר דירה, והגיע למקום החדש שלא היה שם, התחיל להתארגן ולהכין את הבית וכו', נכנס ל'שכן' ממולו דופק בדלת ואומר לו: 'תעזור לי, אני עדיין חדש, אין לי את כל הכלים' ואת כל הדברים, אני מבקש ממך 'מטאטא', שכחתי להביא, הביא לו בהשאלה 'מטאטא', הוא טאטא את הבית, והחזיר לו את המטאטא בצירוף 'מברשת'. שאל אותו: 'מה זה ה'מברשת' הזו ?', אמר לו: ה'מטאטא' שלך היה 'מעובר' והוליד אצלי 'מברשת', הבאתי לך אותה... שמח מאד: 'מברשת בחינם ? למה לא ?'. וכן על זה הדרך, ביקש כמה כוסות, נתנו לו כמה כוסות, והחזיר לו את הכוסות שקיבל עם עוד כוסית קטנה. שואל אותו: 'מה זה ?', אמר לו: 'אחד מהכוסות שלך היה ב'הריון' וילד אצלי כוסית בשעה טובה ומוצלחת, תקח בחזרה'. אחר כך אמר לו לשכן: 'אני עושה 'חנוכה הבית', אני מבקש את ה'מנורה' הגדולה שלך, 'מנורת זהב', לסעודה'. אמר לו: 'תיקח, בשמחה'. חשב לעצמו: 'מי יודע מה זה 'יליד' אצלי..', עבר יום יומיים, ולא החזיר את ה'מנורה', שאל אותו: 'מה קרה ? איפה המנורה שלי ?'. אמר לו: 'מתה עליה השלום...'. שאל אותו: 'מנורה מתה ?', אמר לו: 'אם 'מטאטא מוליד' אז 'מנורה מתה'... זה המשל הידוע. ללמדך: אל תוסיף. אם תבוא להוסיף - תגרע.⁷ עיקר ה'יראת שמים' זה הדקדוק בהלכה בלי תוספת ובלי מגרעת [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס תפארת חיים (עמוד סא). ע"ש"ב].

ואם לא, דוחה אותה.. ולא היא. צריך לקיים את המצוות בגלל שאתה 'עבד'. ו'עבד' זה בכל המצוות. לא רק במצוות קלות.. סיפר לי אחד, 'יש מצוות שאני זהיר בהם ביותר, ואני 'חד בדרא' במצוה הזו, מצות 'עונג שבת'..'. בזה לא תמצאו לו חברים.. הוא יושב ואוכל וסועד כל מעדני עולם. מתענג בתענוג הגשמי הכי גדול שיכול להיות.. אבל זה לא מצות 'עונג שבת', זה 'עונג כריסו'. והראיה שרק בזה הוא זהיר, אבל מצות אחרות, כגון מצות 'צדקה', הוא לא מוציא כלום. זה לא נכנס לו בראש 'שאני אתן מיגיע כפי' לאחרים ? ! לא יתכן כדבר הזה !..

'עבד' שאינו מקיים 'מצוה' אחת - אינו בכלל 'עבד'

וכבר הזהיר אותנו החסיד רבינו יונה ז"ל בשערי תשובה (שער א אות ו) מוסר השכל נפלא, 'כי אם אמור יאמר העבד לרבו, כל אשר תאמר אלי אעשה', כל מה שתצווה ותבקש, גם את הבקשות הקשות ביותר, את הבקשות הכי לא נוחות, ובאיזה מצב שאני יהיה, גם אם אני יהיה 'עייף' או 'חולה', אני אעשה ככל אשר תצווה אותי, אבל 'זולתי דבר אחד', תדע לך, דבר אחד אני לא אעשה, מפני כל סיבה שבעולם, 'כבר שבר עול אדוניו מעליי', כבר פרק עול העבדות ממנו, לא שייך לקרוא לו יותר 'עבד'. כי אין כזה דבר 'עבד' תשעים ותשע אחוז, ו'אחוז' אחד 'בן חורין'. על ידי ה'אחוז' הזה הוא כבר פרק שבר וביטל כל עול העבדות ממנו. כולו 'עבדים'. כולנו עבדים של הבורא יתברך. אבל לא בגדר 'עבדים משוחררים'.. וזה המוסר שאנחנו לומדים בפרשה שלנו, 'זאת חוקת התורה', 'גזירה גזרתי אין לך רשות לעבור על גזירתי' (במדבר רבה פר' יט ס"א וס"ח). תעשה מה שציוו אותך. ומי שנוהג כך, אשריו בשתי עולמות.

להשכיחם מחוקי רצונך

בגלל זה המלחמה של אומות העולם כנגד מצות 'פרה אדומה'. כנגד כל מצוה של 'חוק'. בתפלת 'על הניסים' בימי ה'חנוכה' שתיקנו רבותינו אנו אומרים: 'לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך'. לא נאמר כאן כמו בשאר המקומות בגמרא ובמדרשים 'להעבירם ממצותיך'. אלא 'להעבירם מחוקי רצונך'. היוונים התנגדו במיוחד לענין של 'חוק'. כי כשאדם מקיים את המצוות שהם בגדר 'חוק', שהם מצוות ללא סיבה וללא טעם, בזה מתבטא ה'עבדות' לבורא, ואת זה ה'יוונים' לא יכלו לסבול. אם היו מקיימים מצוות עם 'סברא', עם 'טעם', יכולים להבין. 'חכמת יוון' היא חכמה ל'סברא',

¹ הרמב"ן ע"ה (ויקרא טז יז, ובדרשת תורת ה' תמימה עמוד קמז) כותב על אותו יוני ערל שהגיס בדעתו שכל דבר שהוא לא יכול להבין אותו בדעתו זה בטל ואיננו. זה 'חכמת יוון'. כל דבר שאי אפשר לתפוס ב'הבנה', ב'שכל', הרי שהוא בטל.

² 'שבת' - זה 'חוק'

ב'מכילתא' (פר' בשלח מסכתא דיוסע פרשה א), דרשו רבותינו על הפסוק 'שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסהו' (שמות טו כה), דורשת המכילתא: חוק אלו השבתות. אין בזה טעם מיוחד. אתה צריך לשבות כל יום שביעי. זה חוק. כלל ישראל חייב להיות כפוף לחוקים. וזה הכאיב ליוונים, לכן הם ביטלו את זה. וכן הוא במטבע ברכה של 'רצה והחליצנו' בברכת המזון 'כמצות חוקי רצונך'.

³ 'מילה' - זה 'חוק'

'מילה' זה 'חוק', אנחנו אומרים בברכה של מילה: 'אשר קידש ידיד מבטן, וחוק בשארו שם'. גם מילה זה חוק. מה הטעם שלוקחים תינוק בן שמונה ימים ופוצעים אותו, במקום עדין, ויש בזה סכנה, מה הטעם בדבר הזה ? 'חוק'. ולכן גזרו היוונים לבטל את זה.

⁴ 'ראש חודש' - זה 'חוק'

'ראש חודש' זה חוק, בנוסח הברכה בתפלת 'מוסף' של 'ראש חודש' אנחנו אומרים: 'וחוקי ראשי חודשים להם קבעת'. הרי שאף ראש חודש הוא בחינה של 'חוק'. לכן גם את זה הם ביטלו.

⁵ 'מקוה' - זה 'חוק'

'מקוה' זה חוק, הרמב"ם (בסוף הלכות מקואות) כותב שהטהרה והטבילה מכלל החוקים הם. גם זה 'חוק'. לכן גם את זה הם ביטלו.

⁶ 'איסור בל תוסיף'

עיקר הרדיפה כנגד 'תורה שבעל פה'

ובאמת בכל הדורות כולם, עיקר הרדיפה של אומות העולם והגזירות היו על 'תורה שבעל פה', בשנת שי"ד 'המר לי שדי' (ע"פ רות א כ), הייתה גזירה באטליא על תורה שבעל פה. ה'אפיפיור' שם גזרו על 'תורה שבעל פה' וכל ה'גמרות' שהיו, את הכל ביערו מן העולם.

'לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה'

את ה'תורה שבכתב' הם יכולים לייקר ולכבד⁸, אבל את ה'תורה שבעל פה' הם יבערו. המלחמה שלהם היא תמיד כנגד ה'תורה שבעל פה'. הם לא יכולים לסבול שכלל ישראל ממית עצמו על תורה שבעל פה. על 'תלמוד' ועל 'משנה'. והיא עיקר העיקרים, שעליה כרת הקב"ה ברית עם ישראל. הפסוק אומר 'על פי הדברים האלה כרתי איתך ברית ואת ישראל' (שמות לד כז), דרשו רבותינו (גיטין ס:) 'על פי' על 'תורה שבעל פה' כרת הקב"ה איתנו ברית. 'לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה'. וזה מה שמפריע לאומות העולם.

ה'תורה שבעל פה' היא ביאור ל'תורה שבכתב'

וה'תורה שבעל פה זה ה'ביאור' ל'תורה שבכתב', שהיא נכתבה סתומה וחתומה, לא מבוארת ומפורשת, והקב"ה ית"ש נתן ומסר תורה שבעל פה למשה רבינו ע"ה בהר סיני (שמות רבה פר' מז ס"ו), ומבלעדיה אין לנו הבנה ב'תורה שבכתב'. הרי אי אפשר להבין את ה'תורה שבכתב' בלי 'תורה שבעל פה'!. מצוה אחת מהתורה אי אפשר להבין ולקיים בלי תורה שבעל פה (וראה בהקדמת הרמב"ם ז"ל ל'יד החזקה'). ועל זה יצא הקצף. זה מה שמפריע להם ביותר.

לימוד התלמוד מבטל את כוחות הסט"א

אמרו המקובלים (עמק המלך שער ז פרק י, שער טז פרק כד, פני דוד פרשת נשא אות ח, צווארי שלל הפטרת שמיני אות ג) רמז גדול: 'תלמוד' בגימטריא עולה כ'פלונית' (לילית). כי על ידי 'תלמוד' מבטלים את כל כוחות ה'טומאה'. 'בשר ודגים' זה לימוד ה'תלמוד'.

'לשכחם תורתך' - עיקר הגזירה של היוונים הייתה על תורה שבעל פה

גם המלחמה של היוונים כנגד כלל ישראל, הייתה 'לשכחתם תורתך'. ולשון 'שכחה' נופל על 'תורה שבעל פה', שאותה דייקא ניתן 'להשכיח', אבל תורה 'שבכתב' אי אפשר 'להשכיח', שהלא 'בכתב' היא (החיד"א בספר דברים אחרים דרוש לב).

על ידי עקירת עסק התורה - מאבדים את הכל

ובאמת מבואר בקדמונים - הרמב"ן ואבודרהם ועוד - שעיקר הגזירה של היוונים הייתה על לימוד תורה בפרט, זה הדבר הראשון שהם גזרו, ודוקא על תורה 'שבעל פה' (כמו שאמרנו), כי בלי תורה כלל ישראל בטל ומבוטל. ודבר זה ראוי בחוש: כל צורך שעמד על כלל ישראל, תמיד ניסה לפגוע דוקא בנקודה הזו. הדבר ראשון לסגור ולמעט ולבטל תורה. שלא תהיה 'תורה' בכלל ישראל. אמר ה'חפץ חיים' ע"ה (וגם תלמידו הגאון ר' אלחנן וסרמן זצ"ל מביא את זה בקובץ מאמרים), שכן ראינו באותם שנים של תקופת ה'קומוניזם' ה'בולשביקים', סגרו ב'רוסיה' - (שהיה שם את הריבוי היהודי הגדול ביותר, שלוש מיליון יהודים) - את כל מוסדות התורה, תלמודי תורה, ישיבות, הכל. לא השאירו מקום אחד של 'תורה'. מקוואות נסגרו, בתי כנסיות סגרו. אין 'שוחטים' ואין 'מוהלים'. וכך הם הצליחו לעקור את התורה מרוסיה, תוך זמן קצר, פחות משנות דור, (כ-20 שנה), כבר נשתכחה תורה מרוסיה. כשאין תורה - יש ירידה מיידית.

'וסרתם - ועבדתם!'

בזמן בית ראשון, היו שבעים שנה בגלות. שבעים שנה זה לא הרבה. וכיון שהיו מנותקים מתורה, הגיעו למצב נורא: בנו של כהן גדול התחתן עם גויה! בנו של 'כהן גדול', פירושו של דבר, שאם אביו היה מת, הוא היה צריך לעבוד במקדש במקומו. והוא נשוי עם גויה (רח"ל). כך כתוב בספר עזרא (י יח). [נעיין זכריה (ג' ג') ורד"ק שם, וכן הוא בספר תפארת יהונתן בראשית (כ"ח ב') וחתם סופר בראשית (ל"ז ג'), וכן יהוידע סנהדרין (ל"ז ב') ועוד]. איך אפשר להגיע למצב כזה?! אבל כאשר אין 'תורה', זה כבר לא קשה, אין קושיות, הוא יכול לדרת עד שאול תחתית, ועד בכלל. אם מנותקים ממרכזי תורה - יורדים מטה מטה. 'וסרתם ועבדתם' (דברים יא טז), מפרש רש"י נוראות, "שכיון שאדם פורש מן התורה - הולך ומדבק בעבודה זרה!", זה מידי, לא צריך לזה הרבה זמן, 'כהרף עין', 'תוך כדי דיבור'. [א"ה: וראה עוד דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ד (פרשת ויצא תשע"ט, עמוד ז). ע"ש].

'אם אין גדיים אין תיישים'

אחז, שהיה מלך רשע מרושע, הגמרא מעידה (סנהדרין קג:) על רשעותו שהתיר את הערוה וכו'. למה נקרא שמו 'אחז'? שאחז בתי מדרשות (ירושלמי סנהדרין פרק י ה"ב, וע"ע סנהדרין קג:). אמר אחז: 'אם אין גדיים, אין תיישים' (ירושלמי שם). אני אסגור את ה'ישיבות', אני אסגור את ה'תלמודי תורה'. וממילא אין 'תורה' בישראל, וכלל ישראל יילך לאבדון. ובזה כל האומות תמיד נלחמו. ולהיפך ההצלה של כלל ישראל, ריבוי תורה. ובעיקר 'תורה שבעל פה'. ובפרט צריך להקפיד בזה לחנך הבנים ל'תלמוד תורה'. כי 'אם אין גדיים - אין תיישים'.

גדר 'עם הארץ' - כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לתלמוד תורה

הגמרא במסכת ברכות (מז:): מביאה ברייתא, מה הגדר של 'עם הארץ' שדיברו בו חכמים בכל מקום (רש"י שם), והגמרא מביאה כמה דעות, אחת הדעות בברייתא, "רבי נתן בר יוסף אומר, כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לתלמוד תורה", יש לו 'ציצית' ויש לו 'תפילין' (וגם 'שמושא רבה'.. ויטלית של תכלת..), אבל את הבנים שלו הוא לא מחנך לתלמוד תורה. שולח אותם שיהיו 'בעלי מלאכה' שילמדו להיות 'פרופסורים' 'דוקטורים' 'חולים'.. אבל לא מחנך אותם ל'תורה'. אדם כזה הרי זה בגדר של 'עם הארץ' שדיברו בו חכמים, ויש עליו את כל הדינים של 'עם הארץ', שאסור ללכת איתו בדרך, ושהוא חשוד על שפיות דמים (פסחים מט:), ושהוא אינו נאמן על המעשרות והמאכל שלו 'דמאי' (רש"י סוטה כב.), וכל שאר הלכות של 'עם הארץ'. כי הוא לא דואג לעתיד שלו. הוא לא דואג למה שיצא וישאר ממנו. אדם שבא לעולם הזה, הוא לא בא רק בשביל עצמו, אלא הוא בא להשאיר הלאה 'דור ישרים מבורך'. ובשביל לחנך את הבנים שלו כדת וכהלכה, לתורה ולמצוות ולמעשים טובים. ובשביל זה צריך להיות בגדר 'חכם הרואה את הנולד' (אבות פ"ב משנה ט). מה ישתלשל הלאה מדורותיו. לא שידאג רק לעצמו שהוא קובע עיתים לתורה, אלא צריך לחנך את בניו ל'תורה'.

מסירות נפש למען חינוך הילדים לתורה

ובדברים הללו אסור לסמוך ולצאת ידי חובה בכל מיני 'סגולות' ו'ברכות'. מספרים על רבינו ה'חפץ חיים' זצ"ל, שפעם בא אצלו מישוה, אמר לו, 'כבוד הרב, תעשה איתי חסד, תן לי ברכה שהבן שלי יהיה תלמיד חכם', וה'חפץ חיים' הבין שאם הוא יתן לו 'ברכה' הרי שהוא יסמוך רק על הברכה הזו.. האבא לא יקפיד על חינוך הבן, ישלח אותו ללמוד היכן שילמד, ויסמוך על הברכה של ה'חפץ חיים'. הרי הרב בירך אותו, הברכה בודאי תתקיים, 'שלוש עלייך נפשי'. אמר לו ה'חפץ חיים': 'בנים לא מגדלים מתוך ברכות, בנים מגדלים על ידי שמוכרים את הכר שמתחת הראש, ובממון הזה שוכרים לו מלמד טוב, שולחים אותו לתלמוד תורה טוב, וזה הערובה

יוכלו להתייעץ זה עם זה, והיה נס מן השמים שכולם תרגמו בדיוק באותה לשון ובאותה שפה, ואפילו באיזה מקומות שעשו שינוי מפני דרכי שלום, הקב"ה דאג שכולם שינו אותו דבר. ניסים וניסים ניסים היה שם (כמבואר במגילה ט.).

⁸ אפילו 'תלמאי' מלך מצרים ב'אלכסנדר' (שהיה יווני כידוע), ביקש שיתרגמו לו את ה'תורה שבכתב', והביא שבעים זקנים שיתרגמו לו אותה, ולכל אחד מהם נתן חדר, ונתן לו את התורה, ואמר לו 'בבקשה תתרגם לי ליוונית', וכולם היו צריכים לתרגם את תורתנו הקדושה ליוונית, והוא הושיב אותם בשבעים חדרים, כדי שלא

תלוי למה הוא מחובר

ומבארים - כך מפרש הגאון רבי משה מרדכי עפשטיין זצ"ל ראש ישיבת חברון - כי התירוץ הוא פשוט, וטמון כאן יסוד גדול, 'כרובים' הוא 'תינוק'. אבל תלוי למה הוא מחובר ה'תינוק' הזה. אם הוא מחובר ל'ארון', שהוא 'ארון התורה', שם מונחת התורה, ממילא אשריו ואשרי חלקו, הוא 'מלאך' ופני תינוק יש לו. אבל אם הוא מונח בלי תורה, הרי שסופו לצאת 'מלאך חבלה'. ולדאבוננו רואים את זה.

אלה שמרוחקים מהתורה גדלים ויוצאים 'מלאכי חבלה'

ובזמנינו רואים את זה יום יום, אלה שמרוחקים מתורה - הם גודלים ויוצאים 'מלאכי חבלה'. בעד שריפת 'בית הכנסת'. לא נשמע כדבר הזה אזלנו, שיקום יהודי וישלח יד בקדשים! איך זה קורה? מפני שרחוקים מתורה, ומי שרחוק מהתורה - יעשה הכל. ישרוף 'ספר תורה', ישרוף 'תפילין' וכו'. הכל. מה שלא נשמע כדבר הזה מיום שעם ישראל נעשה לאומה. אבל כך זה, אם רחוקים מתורה, כבר אין קושיות.

לחנך לתלמוד תורה

מספרים על הגאון 'חתם סופר' ע"ה, שכך היה מנהגו בכל לילה, לא היה מרשה להם לישון עד שיגידו איזה 'דבר תורה', מה שלמדו ומה שחידשו היום, לא משנה אם זה דברי תורה משלהם ומדעתם, או ממה שראו ולמדו בספרים, או ששמעו מרבותיהם, אבל העיקר לקבוע אצלם את המעלה של 'תלמוד תורה'.

גדר 'עם הארץ' - שאינו לובש ציצית

והגמרא (ברכות שם) מביאה עוד דעה מה הוא גדר 'עם הארץ', 'בן עזאי אומר כל שאין לו ציצת בבגדו', מי שהוא לא נזהר ללבוש ציצית, דהיינו שיש לו בגד המחוייב בציצית והוא לא נזהר ללבוש ציצית (בית יוסף או"ח ר"ס כד), הרי הוא 'עם הארץ' שדיברו בו חכמים בכל מקום. כי הוא מפסיד ומבטל כל כך הרבה מצוות. אדם שלבוש 'ציצית' מקיים בכל יום שלוש את זה לפחות 12,000 מצוות דאורייתא, לא איזה 'חסידות'. וזה מקדש את האדם, זה מזכיר לו את מצוות ה'. ואני מדבר על מי שלבוש 'טלית קטן' לפי גדרי ההלכה, שיש בזה שיעור הנצרך, לא על מי שלבוש 'זכר' לטלית קטן...⁹

גדר 'עם הארץ' - שלא עוסק בתלמוד

ועוד שיטה מביאה הגמרא (ברכות שם) מהו גדר 'עם הארץ', וזה מה שנוגע לעניינו, 'אחרים אומרים אפילו קרא ושנה, ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ'. מה הכוונה 'לא שימש תלמידי חכמים'? אומר רש"י (ברכות שם, וע"ע רש"י מגילה כח): הוא לימוד הגמרא התלויה בסברא. אפילו שהוא יושב ולומד, אבל כיון שהוא לא עוסק ב'עיקר', ב'תלמוד', נחשב הוא 'עם הארץ'. וכמו שרש"י במסכת ברכות (יא): מפרש ש'גמרא' הוא עיקר התורה שממנו הוראה יוצאה (וע"ע רש"י סוטה מד). 'תורה שבעל פה' זה הדבר ה'מעמיד' של האדם. ולכן כל אחד ואחד צריך להשתדל להתחנך ולהתלמד יותר ויותר בלימוד הגמרא. בכל 'בתי כנסיות' ו'בתי מדרשות' יש 'שיעורי תורה' שעוסקים ב'תורה שבעל פה', יבוא להצטרף לשיעורים הללו. ויבוא בקביעות, לא פעם ב'יובל'... יום יום. כמו שדואג ל'גופו', כך צריך לדאוג ל'נשמתו'. בדיוק כמו ש'אוכל' שלשה

קודם פטירתו: 'כבוד הרב, על מה יש לך לבכות? אתה הולך בשמחה ובששון לעולם הבא! הרי רגע מחיך לא ביטלת לבטלה. כל מחשבותיך בקדושה ובטהרה, וכל פעולותיך הם מצוות ומעשים טובים!'. נענה הגאון ע"ה, אחז בציציות שלו, אמר להם 'על זה אני בוכה, מצות ציצית היקרה, שהיא מצוה 'לה' שמחירה כמה 'קופיות' מעטות, כמה פרוטות, ועל ידה אדם יכול להגיע למדרגות עליונות עד כדי קבלת השכינה, ובעולם הבא כבר אי אפשר לזכות לקיים עוד מצוות! ועל זה אני בוכה, בעולם הבא אדם יתחנך לפני הקב"ה 'ריכונו של עולם, תן לי עוד הזדמנות לקיים מצוה אחת, לענות 'אמן' אחד, להגיד 'מילה אחת' של תורה. אבל 'במתים חופשי' (תהלים פח ו), 'מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת', בעולם הבא 'אוכלים' מה ש'בישלו' כאן בעולם הזה, אי אפשר להוסיף עוד (שבת קנא: וע"ע שבת ל). 'היום לעשותם ומחר לקבל שכרם' (עירובין כב). 'היום' זה כאן בעולם המעשה. ועל דא קבינא, על זה אני בוכה, על המצוה הזו שאני מפסיד!'. (עליות אליהו סוף הערה קיז דף לו ע"ב, הגאון החסיד מוילנא עמוד רנו).

היחידה לגדל את הבן לתלמוד תורה!'. זה אמת שיש מעלה ב'ברכה' של הצדיק, זה עוזר, אבל אסור לסמוך ולגלגל את הכל על 'כח הברכה' ובוזה לפטור את עצמו. צריך להשתדל להיות בוחן ובודק ולראות ולברר אחר חינוך בניו. צריך למכור את עצמו ל'עבד עברי' למען חינוך הילדים!

רישום הבנים לחינוך במקום 'תורה'

בימים הללו זה התקופה של ה'רישום' לחינוך הבנים והבנות. ומכאן מצוה ומודעה רבה לאורייתא, שמי שרוצה לדאוג לחייו בשני עולמות, ושל א יפסיד חלילה שני עולמות, שידאג היטב ללחיון הבנים. לבדוק ולחקור היטב לאיזה מקום שולח את בניו ללמוד. הכל תלוי להיכן תשלח את בנך לחנך אותו. האם במקום 'תורה', במקום שמחנכים בו לתורה ויראת שמים, למידות טובות, הרי שיש סיכויי שבעזרת ה' יצא ל'אילנא רבבא'. אבל אם ח"ו שולח להיכן ששולח, לא בדוק ולא חוקר, הוא יכול לאבד כל זרעו אחריו. ולכן אדם יחשוב ויבדוק היטב על זרעו אחריו, יזהר לרשום אותו למקומות של 'תורה'.

עזבו מקור מים חיים

הנביא מתאונן, 'אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות נשברים' (ירמיה ב יג). יש 'עורך דין' ב'תל אביב', הלך ל'גנון' המשטרתי, ובירר וליבן וחקר ודרש, על אותם השנים שה'בריטים' שלטו בארץ, הם נכנסו כאן לארץ ישראל בשנת תרע"ט, ויצאו בשנת תש"ט, סך הכל שלושים שנה היו כאן, והוא חקר ודרש וברק על אותם שלושים שנה, כמה 'רוצחים' פליליים היו במדינת ישראל? וכמה הוא מצא? **שנים** בלבד! ומאותם שלושים שנה ועד היום, 'לא יספר מרוב' (בר מינן). אלפיים שנה לא היו רוצחים בכלל ישראל, ובדורנו ה' ירחם. ומפני מה? כי פגעו ב'נשמה' של כלל ישראל. פגעו ב'חינוך'. כשאתה עוקר ממקום תורה, מ'מקור מים חיים' ונותן כנגד זה 'בורות נשברים' אשר לא יכילו המים' (ירמיה שם), בהכרח אלה הם התוצאות! היום אנחנו רואים את התוצאות. לא צריך להאריך לדבר ולספר, די לנו במאורע האחרון של אותו נער שקם והרג את כל המשפחה שלו רח"ל כדי להבין מה קורה לבן אדם שרחוק מ'תורה'. הרי היצר, השונא הגדול (כדברי חובת הלבבות - ראה בדברי רבינו שליט"א בקונטרס על מעלת יום ט"ו באב עמוד כה), נמצא אצל כל אחד ואחד, ואם אין את ה'תורה' שהיא 'תבלין' כנגד היצר (קידושין ל:), אין לו במה להתגונן ולנצח אותו.

ביאור מהו 'כרובים'

יש מילה אחת בתורה שחוזרת על עצמה פעמיים, ורש"י משנה פירושו, המילה היא 'כרובים'. מצד אחד בפרשת בראשית (ג כד) כאשר הקב"ה גירש את אדם הראשון מגן עדן, הוא שם את הכרובים 'בלהט החרב המתהפכת' שלא יחזור לגן עדן. ומפרש רש"י: 'כרובים, מלאכי חבלה'.

מצד שני, על הארון בבית המקדש היו כרובים, כמו שנאמר בפרשת תרומה (כה יח): 'ועשית שנים כרובים זהב'. מפרש רש"י: 'כרובים, דמות פרוצף תינוק להם'. היינו שהיו 'מלאכים', והיה להם דמות פרוצף של תינוק. ושואלים המפרשים, שדברי רש"י סותרים: 'כרובים' זה 'מלאכים', או ש'כרובים' זה מלאכי חבלה?!

⁹ הציצית מוסיפה קדושה על האדם

והחסיד רבינו יונה ז"ל בשערי תשובה (שער ג אות כב) כתב: 'ועל מצות ציצית אמרו רבותינו ז"ל (ספרי סוף פרשת שלח), שהציצית מוספת קדושה, שנאמר 'למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדושים לאלהיכם' (במדבר טו מ). וגם כי אין מצות ציצית זולתי על מי שיש לו בגד אשר לו ארבע כנפות, ואם אין לו בגד כזה אינו חייב לקנותו, אף גם זאת אמרו רבותינו ז"ל (מנחות מא). כי ענוש יענש לעתות בצרה, על דבר אשר לא חמד בלבבו יפי המצוה ושכרה, לבעבור סבב פני דבר חיובא עליו ולקחת לו בגד שיש לו ארבע כנפות לעשות בו ציצית על כנפיו'.

בכיתו של הגאון מוילנא ע"ה

ובאמת מי שיועד עד כמה מעלת וגודל מצות ציצית. הגאון מוילנא ע"ה, קודם פטירתו, ישב ובכה ב'דמעות שליש', שאלו אותו התלמידים שהיו סובבים אותו

פעמים בכל יום, יעשה קביעות ללימוד גמרא מידי יום ביומו, 'חוק ולא יעבור'. ועל ידי זה יקנה את ה'עיקר' שזה התורה שבעל פה.

לא להרהר אחר הנהגותיו של הבורא יתברך

וכמו שהזכרנו, השיבו לו לאותו חכם על הגזירה הנוראה של שריפת התלמוד ב'צרפת', שזו גזירה, 'דא גזירת אורייתא', אנחנו לא יודעים ולא מבינים, לא חוקרים ולא מהרהרים. הרבה 'גזירות' ישנם שאדם לא מבין. וצריך להתחנך בזה ולדעת שהקב"ה ית"ש 'רחמן מלא רחמים' מנהיג את הבריאה כולה בקו אחד של 'המנהג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים'. רק ל'טובה' ורק ל'חסד'. אפילו מה שנדמה לך שיש כאן 'גזירה', זה בגלל שאנחנו לא מבינים, ולעתיד לבוא - בב"א - כשיתגלה 'מלך המשיח', 'איגלאי מילתא למפרע' יתגלה הכל למפרע שרק כך היה צריך להיות, וזו הטובה הכי גדולה שיכולה להיות, ואם לא היה קורה את אותה 'צרה' הייתה מגיעה 'צרה' יותר גדולה. ועד שיבוא 'מלך המשיח', אנחנו מקבלים את הכל באהבה, מאמינים בני מאמינים שהכל לטובה. [וכבר הזכרנו המעשה על הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, שהשיב לאותו אחד ששאל שאלות על הנהגת הבורא, וענה לו, שהרי אפילו 'תוספות' אחד על בוריו היטב היטב אינו יודע, וכבר יש לו 'שאלות' ו'קושיות' על הנהגת הבורא יתברך. ראה מגיד דבריו ליעקב חלק יב (פרשת בא תשע"ט, עמוד טו). ע"ש].

'כל דעביד רחמנא לטב עביד'

זה הכלל, 'כל דעביד רחמנא לטב עביד' (ברכות ס:). וזה יתברר למפרע כשיבוא 'מלך המשיח'. יתברר שכן היה מכוון התכלית לטובה. וידועים דברי רבותינו במדרש המפורסם (ע' נדה לא. ובמדרש תהלים מזמור קיח פסוק אות יט, מזמור קלו אות ג) - והעתיקו את זה בספרי המוסר (אורחות צדיקים שער השמחה, בן יהוידע ראש השנה יז. ד"ה רב הונא רמי) - על אותו אחד עני, שאמרו לו החברים שלו החכמים, 'יש לנו כלל, משנה מקום משנה מזל (ר"ה טז):', 'שלשה צועקים ואין נענים, דביש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחרייתא' (בבא מציעא עה:). אם רע לך בעיר הזו, תלך לעיר אחרת, אולי שם ישתפר מזלך, תשתפר הפרנסה שלך. הציעו לו שיסע מעבר לים, שם מוכרים 'משי', ובמדינה הסמוכה לא מצוי כלל 'משי'. תקנה כמה עשרות מטרים של 'משי' ותמכור את זה במדינה הסמוכה, ותרוויח עושר גדול!'. הלך השקיע את כל ממונו, כל מה שיש לו, וקנה כמה מאות מטרים. וביום שהיה צריך להפליג בספינה למדינה הסמוכה, ולהרוויח עושר גדול, יוצא בדרכו לספינה, ולמזלו הביש 'בתר עניא אזלא עניותא' (ב"ק צב סע"א), רגע לפני שהוא נכנס לספינה נכנס לו 'מסמר' ברגלו, ומיד היו צריכים לקחת אותו ל'בית חולים' כדי להוציא לו את ה'מסמר', וצריכים לתת לו 'זריקות' שלא יהיה 'הרעלה' וסיכוכים ח"ו. ונמצא שהפסיד את מועד יציאת הספינה עם כל הסחורה שעליה. בשעה שלקחו אותו ל'בית חולים' הספיק לשמוע את ה'צפירה' של ה'ספינה' שיוצאת לדרך. והוא בוכה ומייל, ברגע האחרון החמיץ את הנסיעה הגורלית הזו שעליה השקיע את כל הונו וממונו, ויכל להרוויח ממנה הון עתק. אחרי שבועיים הוא מקבל 'טלגרמה', מכתב מודיעם לו: 'הספינה טבעה בלב ים!'. מיד כל כולו נעשה שמח. 'אורך ה' כי אנפת בי' (ישעיהו יב א). מודה לה' שנכנס לו ה'מסמר' ברגל והציל והרוויח על ידי זה את חייו! הרי ש'איגלאי מילתא למפרע' שכל מה שהקב"ה עושה הוא לטובתו.

לעתיד לבוא יתברר למפרע שהכל נעשה לטובתו של האדם

הרבה פעמים קורה לאדם כדברים האלה, שהוא רואה ומקבל כל מיני צער ונזקים וכו', והוא לא מבין מדוע ולמה קיבל את זה. אבל אחרי איזה זמן, 'איגלאי מילתא למפרע' כמה טובה הייתה ב'צרות' הללו, ב'מסמר' שנכנס ברגלו, כי זה מה שהציל אותו. לפעמים אדם זוכה לראות כבר בעולם הזה למפרע את גודל ההצלה, אבל הרבה פעמים לא זוכה לראות, זה יתגלה בקרב כשיתגלה משיח צדקנו. אבל תסמוך על הקב"ה. צריכים להתחנך בדברים הללו.

לקבל את הגזירה בלב שלם

וכלל גדול, 'דא גזירת אורייתא', כאשר יש עלינו 'גזירה' שאנחנו לא מבינים אותה - אנחנו מקבלים אותה בלב שלם, לא מהרהרים ולא 'בועטים'. כי זה גם לא יעזור לבעוט. לימד אותנו ה'בעל שם טוב' ע"ה, לפעמים אדם ושב שאם יעשה 'תחבולה' כבר ייפטר מה'צרה'. אבל ה'צרה'

היא בעצמו, לא יעזור מה שינסה 'לבעוט' ו'לברוח'. [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק יב (פרשת בא תשע"ט, עמוד יא הערה ד). ע"ש].

העצה היחידה - תפלה

תחבולה אחת יש ו'תפלה' שמה. מי שיתפלל ויתחנך לפני בוראו מעומקא דליבא, יכול לבטל כל גזירות קשות ורעות. ותפלה מבטלת ומעבירה את רוע הגזירה, כדברי רבי אמנון זצ"ל הי"ד בפיוט 'ונתנה תוקף'. [ועיין ראש השנה (י"ז ב'), וירושלמי תענית (דף ח' ע"ב), ע"ש]. זה מחליף את הכל, ו'פנים חדשות באו לכאן'.

התאוננותם של ישראל על יציאתם ממצרים ועל ה'מן'

ואת היסוד הגדול הזה, להאמין ש'כל דעביד רחמנא לטב עביד', וקיום המצוות כ'עבד' שמקיים 'חוק', אנחנו לומדים גם בהמשך הפרשה. 'ויסעו מהר ההר דרך ים סוף לסבוב את ארץ אדום, ותקצר נפש העם בדרך' (במדבר כא ד). התחילו את ה'מסעות' במדבר, ובני ישראל כבר נפשם קצרה במדבר. 'וידבר העם באלהים ובמשה, למה העליתנו ממצרים למות במדבר, כי אין לחם ואין מים, ונפשנו קצה בלחם הקלוקל' (במדבר כא ה).

וצריכים להתבונן, הרי היכן עם ישראל ישבו, ב'מצרים', היה להם 'עבודות פרך', היו משקעין את הבנים שלהם בקיר, והם טוענים 'למה העליתנו ממצרים?!', וכי היו הם במקום של 'תענוגות?!'. [א"ה: ראה בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק יא (פרשת וארא תשע"ט, עמוד ה הערה א). ע"ש]. וגם הטענה על ה'לחם הקלוקל' שהכוונה ל'מן', שהוא 'זיו השכינה' שהתגשם, [ראה בהרחבה בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק יג (פרשת בשלח תשע"ט, עמוד יב). ע"ש]. ועל זה הם טוענים שהוא 'לחם הקלוקל?!'. כאן אנחנו לומדים על מידת ה'נהגות' וה'כפיות טובה' שאין כדוגמתה.

העונש על ידי ה'נחש'

ומיד מגיע על זה העונש, 'וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים, וינשכו את העם וימת עם רב מישראל' (במדבר כא ו). למה דוקא 'נחשים', למה לא, למשל, 'דבורים'? אומר רש"י (והוא מתחומא פרשת חוקת סי' כה), "את הנחשים השרפים, ששורפים את האדם בארס שיניהם. וינשכו את העם, יבוא נחש שלקה על הוצאת דיבה", ה'נחש הקדמוני' שלקה על מה שהוציא דיבה על הקב"ה, 'ויפרע ממוציא דיבה', על ה'מן'. "יבוא נחש שכל המניין נטעמים לו טעם אחד", כל מה שהוא טועם ואוכל, יש לזה טעם של 'עפר', בין אם זה 'בשר' או 'סוכריה', 'ויפרע מכפויי טובה', שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים, ב'מן', כל טעם שבחרו וחפצו מיד היה משתנה להם. מידה כנגד מידה ייענשו.

גודל ה'כפיות טובה'

ובתרגום יונתן ובתרגום ירושלמי כאן יש דבר נפלא, שיצאה בת קול מן השמים ונשמעה במרום, ראו בני אדם והטו אוזן, שמעו כל בני בשר, קיללתי את הנחש ואמרתי לו 'עפר תאכל כל ימי חיך', ולא התרעם על ה'עונש' שהקב"ה נתן לו, אבל הוצאתי את עמי ממצרים מתוך השיעבור שהיה שם במשך מאתיים ועשר שנה של ייסורים נוראים של 'שבירת גוף ונפש', ונתתי להם 'מן' מן השמים, 'לחם אבירים', ונתתי להם 'שלו', שאין לשער כמה היה ערב וטעים [ראה בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק יג (פרשת בשלח תשע"ט, עמוד יד). ע"ש], ועם כל זה הם מתרעמים.

כפוי טובה - מזיק לעצמו

מי שהוא 'כפוי טובה' הוא מזיק רק לעצמו. וראינו בחוש שמי שהוא 'כפוי טובה' הוא מפסיד. רבותינו הקדמונים אמרו משל ידוע על ה'צבי', שהיה בורח מה'צידים' שרדפו אחריו ב'יער', והוא ברח והסתתר מאחורי אחד האילנות. במשך השעות שמחפשים אותו, נעשה ה'צבי' רעב, רצה לאכול, והתחיל לאכול את ה'אילן' שהסתיר אותו, אכל 'ענף' אחרי 'ענף' - עד שהתגלה ואז צדו ותפשו אותו... זה העונש של כפוי טובה. ה'אילן' הזה עשה לך טובה, והסתיר אותך מה'צידים', ומה אתה עושה? אוכל אותו. סוף

דבר שזה חוזר על ראשו. וזה כלל גדול בתורה, מי שהוא בגדר 'כפוי טובה' סוף דבר שזה חוזר כנגדו ולרעתו.

מידה גרוע שיש אצל בני אדם להחזיר רעה תחת טובה

מספרים על הגאון רבי אליהו חיים מלודז' זצ"ל, היה רב גדול בחוץ לארץ, בעל צדקה ובעל חסד, אין לשער ואין לתאר גדול הצדקה והחסד שהיה עושה. במסירות נפש, בפקחות ובהתאמצות לתועלת העניים. מספרים עליו הרבה נפלאות. הוא היה ידוע בדורו כ'עמוד החסד', שהקריב והפקיר את עצמו ל'חסד'¹⁰. והעולה על כללנה, שאף על פי שהיה 'גומל חסדים' עם כולם, כאשר אחר כך היו באים להודות לו, היה הוא 'מבטל' את ה'טובות' שהוא עשה, היה אומר, 'אני לא עשיתי כלום.. סך הכל.. אין לך ממני שום טובת הנאה.. וכו', היה מבטל את אותה ה'טובה' שעשה, עד שהיה עושה אותה 'אפס אפסים'. מסרב לקבל 'תודה' על ה'טובות' שהוא עושה. ומספרים שפעם אשתו שאלה אותו, 'אני רואה את המסירות נפש שלך, כמה אתה הולך וטורח לגמול חסידים, לפעמים 'שעות על גבי שעות', ולפעמים בכל מיני מצבים קשים, ואף על פי כן אתה משתדל ככל יכולתך לעשות טובה לשני, כי אתה 'איש חסד', אבל מדוע כאשר בא השני להגיד לך 'תודה' אתה מסרב לקבל את ה'תודה' שלו, ואתה מבטל את ה'חסד' שעשית עמו כאילו לא עשית כלום? !'. אמר לה הרב, 'את צריכה להבין דבר אחד, בדרך כלל, למי שעושים טובה - מה הוא מחזיר? הוא מחזיר 'רעה'. ואני חושש ומפחד מזה. אם אני יעשה לשני 'טובה' הוא יחזיר לי 'רעה'. לכן אני לא מסכים לקבל 'תודה', אני אומר להם 'לא עשיתי לך שום חסד', כך לפחות 'רעה' הם לא יחזירו לי..'. כי כך דרך בני אדם¹¹.

בגנות מידת ה'נרגנות'

והשורש שמביא לידי 'כפיות טובה', ולהשיב רעה תחת טובה, זה המידה של ה'נרגנות'. שכל דבר הוא לא רואה ב'עין טובה'. רבינו יונה ע"ה בשערי תשובה (שער ג אות רלא) מדבר על הענין של ה'נרגנות', נרגן כנגד ה' יתברך וכנגד בני אדם, "אמר שלמה המלך ע"ה, **דברי נרגן כמתלהמים, והם ירדו חדרי בטן**" (משלי יח ח), מה הביאור? "**פירוש, הנרגן הוא האיש אשר דרכו וחוקו להתאונן ולהתרעם, וימצא תואנו על חיבור תמיד, על מעשיו ועל דבריו**", תמיד הוא מוצא תלונות על חבירו, כל פעם הוא מוצא איזה 'מום' אצל חבירו, ומתאונן ומתרעם כנגדו, "**ואף על פי שחבירו בתומו מתהלך עמו, ולא זד עליו בדבר**", אין לחבר שלו כוונה להרע לו, אבל הוא תמיד מפרש את מעשיו לגנאי, "**וידון כל דבריו לחובה ולא ליכנות, וכל שגגה ישים לזדון, והנה יתן עצמו כמו עשוק והלום**", הוא עושה את עצמו כאילו הוא 'עשוק' ו'מסכן' ו'מקופח', "**וכאילו כבד חטאת חבירו עליו, והוא המכה וההלום, כי דבריו יורדים חדרי בטן**". והדבר הזה באמת הוא 'רעה חולה'. הרבה 'חולים' בדבר הזה. לפעמים אדם עושה לפי תומו בלי שום כוונה, והשני תמיד מפרש את זה לגנאי. גם אם הוא 'מתעטש' הוא מפרש שזה בודאי כנגדו.. ולא היא. אדם צריך לראות טוב אצל החבר, ולא רק לחפש ולייחס לו רעות. יש כאלה בני אדם, תמיד עושה את עצמו 'מסכן' שכולם רודפים ומדברים כנגדו, כולם רודפי רעתו, והוא 'האומלל' הגדול. והדיבורים הללו הם כמתלהמים, הדברים הללו הם יורדים חדרי בטן, ועל כן צריך להיזהר בזה עד למאד.

מידת ה'נרגנות' - היא המביאה לידי 'כפיות טובה'

¹⁰ נתן לו לטעום טעם הקור..

והוא היה ידוע להתנהג בפקחות, אין להוציא 'צדקה' מה'עשירים'. מספרים שבאחד מימי החורף, רצה להשיג כמה 'קרונות' של 'עצים' לחלקם לעניים בשביל שיהיה להם במה להסיק את התנורים שלהם, ב'פולין' ב'קור הרוסי', קור נורא, והוא הלך לאחד מהעשירים המפורסמים, קרא לו פוזנסקי, היה עשיר גדול ובעל לב טוב, דפק על הדלת, והעשיר שומע דפיקות בדלת, פתח את הדלת, והנה הוא רואה את רבה של העיר בפתח, והרב מיד התחיל לדבר איתו שיחה ארוכה על ענייני הקהילה, והעשיר עומד בפתח הבית ב'קור הרוסי', לבוש ב'חלוק' ביתי, וקר לו, רועד מקור, אמר לו: 'כבוד הרב, בשביל מה באת אצלי? בא תכנס לבית ונשב', אבל הרב משך את השיחה, ורק אחרי כרבע שעה בקור הרוסי, אמר לו הרב: 'אנחנו צריכים כמה קרונות של עצים בשביל העניים, שיהיה להם במה להסיק את התנורים'. אמר לו העשיר, 'בסדר גמור, כמה שתבקש אני אתן לך? !'. רק אז הסכים הרב להכנס, והעשיר מיד התיישב סמוך ל'תנור', והביאו לפניו 'כוס תה' וכו', ודיברו עוד בענייני הקהל. שאל העשיר את הרב, 'ימחל לי כבוד הרב, אבל למה הרב לא תכנס מיד לבית, מדוע היית צריך להעמיד אותי בפתח הבית בקור הנורא במשך רבע שעה? !', אמר לו הרב,

וממילא הפועל יוצא מכל זה, מה שממשיך רבינו יונה, "**יפעמים רבות הנרגן כפוי טובה**", כנגד הטובה שעושים לו הוא מחזיר רעה, ובגלל הטבע של ה'נרגנות' שיש בו, אפילו את ה'טובה' שעושים איתו "**גם יחשבה לרעה**", הוא לא מכיר ב'טובה' שעושים איתו, והוא חושב אותה לרעה, "**וישיב רעה תחת טובה**", ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה, "**ונאמר משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו**" (משלי ז יג), מידה כנגד מידה לא בטלה, עושים לך 'טובה' ואתה מחזיר 'רעה', ממילא 'לא תמוש רעה מביתו' רח"ל.

הרעה הגדולה ביותר - שלא מכירים בחסדיו של הכורא יתברך

מוסיף רבינו יונה דבר נורא, על בעל המידה הזו של ה'נרגנות' המביאה ל'כפיות טובה', "**יפעמים יחשוב על חסדיו כי הם לנאם ושלם**", הקב"ה עושה איתו חסד, והוא מפרש ומסביר את זה כאילו נוקמים בו, "**כענין שנאמר ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו וגו'**" (דברים א, כז). כביכול היה להם כל כך טוב ב'מצרים'. במקום להכיר ב'טובה' הגדולה וב'חסד' הגדול, שהוציאם מעבדות לחירות, עדיין ה'צלקות' על הגוף, אבל הם מפרשים את זה להיפך, 'ברעה הוציאנו'. כי זה התוצאה של המידה של ה'נרגנות'. ומכאן ילמד האדם כמה צריך להתחנך ולהפקיע את עצמו מהמידות הללו. צריכים לעקור את זה מה'שורש'. ראינו כאן את העונש על הדברים הללו, מי שלא יודע לייקר ולהוקיר, מידה כנגד מידה יענש, 'לא תמוש רעה מביתו', וכמו שראינו כאן שנענשו על ידי ה'נחשים'. צריכים להיזהר בדברים הללו.

וצריך להתחנך בדבר הזה, להכיר טובה, ולא להיות 'נרגן'. כי סופו של הכופר בטובתו של חבירו - שהוא כופר בטובתו של מקום. נעיין שמות רבה (פ"א ס"ח), ומדרש הגדול שם (א' ה'), הובא בפירוש רבינו בחיי ז"ל שמות (א' ח'), ובספר חרדים (פרק ל"ה) ועוד. וזה הדיבור החמור ביותר, לדבר על ה' ועל משיחו, 'וידברו באלהים ובמשה', וכמו שאמר ה'חפץ חיים' זצ"ל, שזה ה'רעה' הגדולה ביותר, הקב"ה ית"ש עושה לנו טובות מרובות, לאין מספר לאין שיעור ולאין גבול, ואחר כך אדם עוד בועט ומבזה את המתנה שמקבל מהבורא? ! (ע' חובת השמירה פ"ט סוף אות א, וע"ע שמירת הלשון ח"ב פרק כא, וחפץ חיים על התורה פרשת חוקת עמוד רח). וכל זה מגיע מפני שלא מאמינים ש'כל דעביד רחמנא לטב עביד'.

לייקר ולהוקיר תודה בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו

אם עשו לך 'טובה', תדע לייקר את זה. הן 'טובה' גשמית והן 'טובה' רוחנית. הרבה טובות רוחניות יש, המלמד את חבירו תורה, מדרך אותו בעבודת השי"ת, כמה צריך להודות על הדבר הזה. ובין אדם לחבירו זה די מצוי הדברים הללו. וכן 'בין איש לאשתו', זה מצוי. כל דבר שהאשה עושה, תמיד אצלו ובעיניו זה לא בסדר. מה שתעשה, אם היא תשב, לא טוב. תעמד, גם לא טוב. כל מה שתכין לו, לא תצא ידי חובה, תמיד יהיה לו תלונה. על כל פעולה ופעולה, אם תפתח או אם תסגור את ה'חלון' או את ה'תריס' זה לא בסדר. כל דבר שהיא עושה, הוא מפרש לגנאי. מפרש ל'רעה'. אסור להיות 'נרגן', ובפרט בביתו, הרי בלעדיה הוא לא מוצא ידיו ורגליו. צריך להכיר תודה וטובה על כל דבר ודבר. תחזיר טובה כנגד טובה. תתחנך בדבר הזה. ולצערנו הרבה לקויים בדבר הזה. לא יודעים להיזהר בזה כראוי. וצריך בזה הרבה עבודה. ה' יהיה בעזרונו, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

אם היינו יושבים מלכתחילה כאן, בחדר 'מוסק' ו'כוס תה' לפניך, והייתי אומר לך 'ק' לעניים', היית נותן להם 'קופסת גפרורים'. אבל אחרי שהעמדתי אותך בקור, נתתי לך לטעום את הקור בעצמות היתב, וכבר אתה מבין מה זה טעם של 'קור', לכן הסכמת מיד לתרום את כל ההוצאות! (הובא בספר 'רבי אליהו חיים מייזל' עמוד קמ). [וכבר הזכרנו עליו עוד מעשה על חכמתו להוציא מהעשירים 'צדקה' לעניים (הובא בספר ה'נל' עמוד קט). - ראה מגיד דבריו ליעקב חלק יח (פרשת כי תשא תשע"ט, עמוד טו הערה ה). ע"ש].

¹¹ 'הרי לא עשיתי לו טובה - ומדוע זה ביזה אותי? !..'

מספרים על גדול אחד, שמישהו ביזה אותו באמצע הרחוב, צעק עליו וגער בו, ממש בזיונות נוראים, והרב שתק ולא אמר כלום, אחר כך אמר הרב, 'אני תמה, כי חיפשתי ופשפשתי ולא מצאתי שמעולם עשיתי לו איזה טובה, שבגללה תהיה לו סיבה שהוא יבזה אותי. אבל אני לא עשיתי לו שום טובה מעול, ומדוע הוא מבזה אותי? !..'. וזה המידה הגרועה ביותר. 'כפוי טובה'. מחזיר רעה תחת טובה.